

Hüseyin Nihal Atsız'ın *Ruh Adam* Romanında Yer Alan Tip ve Karakterlerin İncelenmesi

The Study of The Types and Characters in Hüseyin Nihal Atsız's Novel Ruh Adam

Ahmet EVİS*

ÖZET

Türk edebiyatının sözlü ve yazılı eserlerinin ortaya çıkışından itibaren eserlerdeki tip ve karakterler, farklı şekillerde kendilerini göstermişlerdir. Yapılan çalışmayla geçmişten günümüze birçok tip ve karakteri bünyesinde bulunduran Hüseyin Nihal Atsız'ın *Ruh Adam* romanının incelenmesi amaçlanmıştır. Gerek İslamiyet öncesi gerek İslamiyet sonrası birçok tipin yer aldığı eser, çağdaş birçok romandan bu yönüyle farklılık gösterir. Ayrıca yazarın dünya görüşü doğrultusunda kaleme almış olduğu *Ruh Adam* romanının fantastik öğeler barındırması, esere hem farklı bir boyut kazandırmış hem de tip ve karakterlerin çeşitlenmesini sağlamıştır.

ANAHTAR KELİMELER

Hüseyin Nihal Atsız, *Ruh Adam*, tip, karakter

ABSTRACT

Beginning from verbal and written works of Turkish literary, the types and characters in works have stood out in different forms. With the study, it is intended to examine the personnel cadre in Hüseyin Nihal Atsız's novel *Ruh Adam* which consists of many types and characters from past to present. The work, in which many types from both pre-islam and post-islam seem in different forms, differs from many modern novels in that. Besides, including fantastic elements of the author's novel *Ruh Adam* oriented with his philosophy of life, adds another different dimension to the work and also leads to diversification of the types and characters.

KEY WORDS

Hüseyin Nihal Atsız, *Ruh Adam*, type, character

* İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD Doktora Öğrencisi

GİRİŞ

Kurmacaya dayalı edebi türlerden olan romanın en önemli unsurlarından biri kişi kadrosudur. Bu (şahıs dünyası), roman içerisinde genellikle insan ya da insan özelliği kazandırılmış çeşitli unsurlardan oluşur. Bunların önemi ise “gerçek dünyada, gündelik hayatta, iletişim ve etkileşim ağı nasıl insan etrafında kurulmuşsa, gerçek dünyayı yansıtmak iddiasında olan romanın kurmaca dünyasında da insan, veya insanî nitelik kazandırılmış herhangi bir figür[ün], aynı konumda” (Tekin 2008: 70) olmasıdır. Nihal Atsız’ın *Ruh Adam* romanında da, kişi kadrosundaki insan ve insanî özellik kazandırılmış figürlerin çokluğu dikkati çeker. Romanın ilk bölümünde yer alan masaldaki şahısların varlığı da tiplerin çeşitlenmesini sağlamıştır. Bu yönüyle eseri incelemeye başlamadan önce tip ve karakterlerin genel özelliklerine değinmekte fayda vardır.

Karakter, sözlükte, bir kimsenin, bir topluluğun psikolojik veya manevî ayrıncı özelliklerinin tümü olarak tarif edilirken bir sanat eserinde “tutku ve düşünceleri açısından ele alınan kişi” olarak değerlendirilir. Bir başka ifadeyle “kişiliğin bireye özellik veren ve ahlaksal davranışları ile ilgili görülen değişmezlik durumudur.” (Çiftlikçi 2000: 42) Yani karakterler, şahsî yönü, değerleri, ruh hali ve manevî düşünceleriyle öne çıkar. Dolayısıyla edebî bir eserde hemen her karakter aynı zamanda şahsiyet özelliği de gösterir. Buradan hareketle mizaç ve vasfına bağlı olarak her karakterin kendine özgü nitelikleri olduğu sonucuna ulaşılabilir. Kısaca romanda karakter, psikolojik yönleriyle ele alınan, çevresel unsurlar karşısında ferdî tavır alan ve karmaşık bir yapıya sahip olan kişidir. Tip ise lojik anlamıyla bütün varlıkların veya nesnelerin temel özelliklerini kendinde toplayan ideal örnektir. Ya da “Tip, bireysel özelliklerinden, yani çeşitli huyları, davranışları, duygulanış ve düşünüş biçimleri, içsel gelişim ve değişimlerinden pek fazla söz edilmeyip, daha çok dıştan görünüşüyle ele alınan, nesnel şekilde gösterilen, benzerlerinin temsilciliğini yapabilmek için genel niteliklerle donatılmış, öncelikle toplumsal gerçekliğin bir kesitini yansıtan” kişidir. (Belge 1994: 20) Kısaca bir roman kişinin tip olabilmesi için toplumda belirli bir zümreyi veya ülküyü temsil etmesi gerekir. Ayrıca “Tipler karakterlerden farklı olarak şahsî değillerdir.” (Karataş 2011: 367) Mehmet Kaplan tiplerin özelliklerini fonksiyonellikleri bakımından değerlendirirken “çok defa edebî eserin anahtarı vazifesini görürler” (Kaplan 2007: 5) ifadesini kullanır.

Doğu ve Batı edebiyatında tip ve karakterlerin dönemin şartlarına ve edebî eserin türüne göre zamanla büyük değişime uğradığı da değinilmesi gereken önemli noktalardan biridir. Doğu dünyasının kültür ve medeniyet anlamında Batı'dan çok önde olduğu dönemlerde tip ve karakterlerin eserlerde, Batı edebiyatına göre çok daha başarıyla kullanıldığı görülür. Bu doğrultuda kısa bir değerlendirme yapıldığında İslamiyet öncesi Türk edebiyatı eserlerinde, yaşayış tarzına bağlı olarak daha çok Alp tipine rastlanır. Bunun sebebi ise o dönem içerisinde daha çok kahramanlık hikâyeleri ve destan türünde eserler verilmesidir. İslamiyet sonrası eserlerde Türk-İslam kültürünün etkisiyle “Veli tipi, Gazi tipi, Battal tipi, Ahi tipi, Orta insan tipi, Âşık tipi” gibi tipler öne çıkar. Sosyal tipler, yeni ve yarı aydın tipi de yenileşme hareketiyle ilişkili olarak yine İslamiyet sonrası dönemde kendini gösterir. Ancak bu yeni tipler, eski tiplerden çok da kopuk değildir. Örneğin; alp tipi İslamiyet'in kabulünden sonra gazi tipine dönüşür. (Kaplan 2007: 11-119).

İslamiyet'e geçişten sonra Arap ve Fars edebiyatının uzun süre etkisi altında kalınması, klasik edebiyatımızda tip konusunda bir kısırlığa yol açar. Bundaki en büyük etkenlerden biri de Müslümanlıktaki tasavvuf anlayışıdır. Çünkü İslamiyet gereği Allah-kul ilişkisi içerisinde bireyin teslimiyetçi ve içe kapanık yapısı, kişinin, kendisini ve çevresini sorgulamadan uzak tutar. Bu da eserlerde yer alan tiplerin sınırlı sayıda kalmasına neden olur. Zaten şiir türünün yaygınlığı ve edebiyatın halktan kopuk olması da tiplerin çeşitlendiği türlerin gelişimini sekteye uğratır.

Gelişen Batının çok gerisinde kaldığının farkına varıldığı Tanzimat devrinde Türk yazarların roman ve hikâye örnekleri vermeleri tip ve karakter meselesi açısından önemlidir. Batılı tarzda kaleme alınan ilk roman ve hikâyelerin bu dönem içerisinde verilmiş olması da kuşkusuz yenileşme hareketinden ayrı düşünülemez. Tanzimat döneminde yazarlarımızın hem yurt dışında bulunmaları hem de Batılı yazarların eserlerine ulaşmaları, Türk edebiyatına yeni tiplerin girmesine zemin hazırlamıştır. Keza Batılılaşma çabası içerisinde ikileme düşen dönemin Türk toplumunda yeni insan tiplerinin ortaya çıkışı, eserlere de yansımıştır. Başta Ahmet Mithat Efendi olmak üzere dönemin yenilikçi yazarları halkı eğitmek için yeni tipleri eserlerinde kullanırlar. Çünkü klasik edebiyatımızın, halka Batılılaşmanın nasıl gerçekleşebileceğini anlatmakta yetersiz kalacağını düşünürler. Ayrıca yanlış Batılılaşmayı engellemek amacıyla kaleme aldıkları yeni eserlerde İslami değerleri de göz ardı etmezler. Bunun temelinde yatan şey, halka, Türk-İslam kültürü ekseninde, Avrupa'nın ilmî değerlerinden doğru bir şekilde faydalanılması gerektiğini anlatmaktır. Çünkü onlara göre Batılılaşmak ne İslamiyet'in yok oluşudur ne de İslamiyet Batılılaşmaya engeldir. Jale Parla'nın

“Hem Ahmet Mithat, hem Namık Kemal İslamiyetin batılılaşmaya engel olmadığına, tersine medeniyetin en ileri noktalarını temsil ettiğine ilişkin birer polemiksel savunuyu yazdılar” (Parla 2008: 42) ifadesi konuyu bu açıdan örneklendirir. Bu görüşlerle kaleme alınan yeni eserlerde züppe tipi, düşmüş kadın tipi, özentî gibi yeni tipler yer alır. Bu eserler, teknik bakımdan yetersiz olsa da hem yeni Türk edebiyatına temel atması hem de yeni tiplerin eserlerde kendini göstermesi bakımından büyük önem taşırlar. Özetle *“Batılılaşma Türk romanının ana sorunsalını oluşturmakla kalmaz, aynı zamanda onun işlevini, kuruluşunu ve tiplerini de önemli ölçüde belirler.”* (Moran 1983: 22).

Yüzyıllar boyunca skolastik düşüncenin tesiri altında Doğu dünyasının hem kültürel hem de ilmî yönden çok gerisinde kalan Batı dünyası; Rönesans, Reform, Sanayi Devrimi gibi yenileşme hareketleriyle hızlı bir gelişim sürecine girer. Bu da doğal olarak edebiyat içerisinde kendine yer bularak bilimsel anlamda edebiyatın gelişimine katkıda bulunur. Avrupa’daki özgürlük hareketini edebî anlamda önemli kılan şey, bireyin baskıdan kurtularak iç dünyasını özgürce dışa vurması, kendisini ve çevresini sorgulayabilir hâle gelmesidir. Ayrıca psikolojinin bilim olarak ortaya çıkmasıyla insanın iç dünyasının sistematik bir şekilde incelenmesi, Batı edebiyatı eserlerinde bireyin birçok boyutuyla işlenmesini sağlamıştır. Bütün bunlar sayesinde roman kişisi olarak karakterler Batı edebiyatı eserlerinde başarıyla çizilmiş böylece tip-karakter ayrımı da belirginleştirilmiştir. Sonuç olarak bu süreçte Batı edebiyatı eserlerinde tipler çeşitlenip karakterler farklı boyutlarıyla yansıtılırken Doğu edebiyatı yerinde sayarak tekrardan öteye gidememiştir.

Tarihsel gelişim süreci içerisinde nasıl ortaya çıktıklarına kısaca değindiğimiz Doğu ve Batı edebiyatlarındaki tip ve karakterler, tespit ve tasnifleri bakımından da bu süreç içerisinde farklılık göstermişlerdir. Bahsedilen tespit ve tasnif, edebiyatımızda, kişilerin genel özelliklerine bağlı olarak toplumun onlara yüklediği misyonla doğrudan alakalıdır. Bu görevler, genel olarak toplumun ortak değerlerini temsil ettiği için, edebî eserlerdeki kişilerin, daha çok tip olarak kendilerini göstermesiyle neticelenmiştir. Batı edebiyatında ise karakterlerle tiplerin tespit ve sınıflandırılmasının daha farklı boyutlarda ele alındığını görülür. Bunda roman türünün Batıda daha hızlı gelişiminin etkisi de büyüktür. Gerek teknik yapının gerekse kişi kadrosunun zenginliği sözü edilen gelişimle doğrudan ilgidir.

Tiplerin tespiti genel olarak cinsiyet, mizaç, yaş, dünya görüşü, iletişimde buldukları insanlara karşı düşünce ve davranışlarıyla belirlenebilir. Ayrıca toplumun içerisinde bulunduğu dönem de tiplerin belirlenmesinde ve sistematik bir halde incelenmesinde belirleyici bir etkidir. Romandaki tipler,

“sosyal, psikolojik ve entelektüel tipler” şeklinde daha geniş bir çerçevede sınıflandırılabilir. Sosyal tipler içerisinde en belirginleri genç erkek/kadın, çalışan kadın, öğretmen, köylü, ağa ve züppe tipidir. Psikolojik tipler ise cesur, kıskanç, cimri vb. iken entelektüel tipler ise Hıristiyan, Materyalist, ahlâkçı gibi tiplerdir. (Çiftlikçi 2000: 43).

Kişiler kadrosu bakımından işlenen konuya bağlı olarak tip, karakterlerin tespit ve tasnif metotlarına kısaca değinilirse Nurullah Çetin, şahıslar dünyasını oluşturan kişileri genel özelliklerine göre dört grupta toplar:

1-Merkezi kişi 2-Tip 3-Karakter 4-Yardımcı güç (Çetin 2009: 146-165).

Olay örgüsündeki işlevselliklerine göre sınıflandırma yapan Forster’a göre tipler, “*düz (flat) ve yuvarlak (round)*” (Forster 1982: 108) olmak üzere ikiye ayrılır. Etienne Souriau ile benzer yöntem kullanan Şerif Aktaş’a göre olay örgüsüne etki eden altı unsur bulunur:

1-Başkahraman 2-Hasım veya Karşı Güç 3-Arzu edilen ve Korkulan nesne 4-Yönlendirici 5-Alıcı 6-Yardımcı (Aktaş 2003, 138-139)

Çiftlikçi, bu tasnifi genelleştirerek üçe indirger:

1-Tematik Güç (Başkahraman, hedef obje)

2-Karşı Güç (Hasım, yok edilmesi gereken obje)

3-Ara Güçler (Yönlendirici, Alıcı ve Yardımcı=verici) (Çiftlikçi 2000: 47-48)
Her iki sınıflandırmada da yer alan ilk iki madde, kişiler kadrosunun işlevsellik yönüyle belirlenmesinde kullanılır.

Yukarıdaki tasnife benzer biçimde Roland Bourneur ve Real Quillet, kişi kadrosunu “başkahraman (protagoniste), hasım kahraman (anta to goniste), istenilen veya istenilmeyen obje olarak kahraman, verici kahraman (destinateur), alıcı kahraman (destinataire), yardımcı kahraman (adjuvant)” şeklinde sınıflandırır. (Bourneur ve Quillet 1982: 153-156).

Kişi kadrosunu “Figürler Sistemi” olarak gösteren Pospelov, roman kahramanlarını esas ve yan kişiler olarak ikiye ayırır. Esas kişiler, karakteristik özellikler gösteren roman figürleri hüviyetindeyken yan kişiler daha çok yardımcı bir işleve sahiptirler. (Pospelov 2005: 222-223).

Bunlar dışında W.J.Harvey, kişi kadrosunu karakter yapılarına göre dörde ayırır:

1- Başkişi veya Birinci dereceden kahraman

2- Norm Karakter

3- Kart Karakter (Hasım Güç)

4- Fon Karakter (Dekoratif ve Figüratif unsurlar) (Harvey 2004: 176-194).

Roman kurgusu içerisinde önem taşıyan bir diğer nokta da karakter çizme yani karakterizasyondur. “Kişi yaratma, eski edebiyatlardan gelme tiplerle gözlenen kimselerin ve yazarların kendi beninin çeşitli derecelerde karışımı olarak görülebilir.” (Wellek ve Warren, 2011: 102) Konunun önemine değinen Seçkin Ergin karakterlerin betimlenmesinde romancının bilgi birikimini kullanmaktaki becerisine vurgu yapar. Bu doğrultuda iki karakter çizme yöntemi belirginleşir. Bunlardan ilki şu şekildedir:

1-Blok karakter çizme tarzı

2-Dinamik karakter çizme tarzı

3-Karakterin değişmesi, olgunlaşması, bilinçlenmesi ya da yozlaşmasının sağlandığı teknikler. (Ergin 1993: 8-9).

Bir diğer karakter çizme yöntemi ise üç maddede toplanır:

1-Gözlemden Yararlanma (Müşahede)

2-Hayal Gözünden Yararlanma (Muhayyile)

3-Etkilenen Ekollerden Yararlanma (Yazarın bilgi stoku, okudukları...) (Çiftlikçi 2000: 47-48).

Ahmet Özpays, yaptığı tespitle tiplerin roman içerisinde üstlendikleri rollere göre karakterleşebileceklerine değinir: “Tip, değişik şartlar altında gösterdiği tepkilerle ya tipik özellikler göstermeye devam edecek ya da duygu dünyasının yansımalarıyla karakter seviyesine yükselecektir.” (Özpays 2004: 647).

Son olarak temsili tiplerin sınıflandırılmasına da değinmek gerekir. Her ne kadar temsili tipler yansıtıcı roman türüne pek uygunluk göstermese de olarak temsili tipleri değerlendirmeye almamızın sebebi inceleyeceğimiz *Ruh Adam* romanında sıkça karşımıza çıkacak olmalarıdır. Metin Akkuş’un yaptığı tasnifle “Tahayyülî-Tasavvurî” tiplerle “Temsili tipleri” altı kümede toplanır:

1-Dinî Kişilikler

2-Tarihî-Efsanevî (Destanî-Efsanevî) Kişilikler

3-Edebî Kişilikler

4-Sanatkâr Kişilikler

5-Mutasavvıf Kişilikler

6-Bilgin Kişilikler (Akkuş 1995: 16).

Değinen tip, karakter tespit ve tasnif yöntemleri dışında farklı yöntemler bulunsa da bunları değerlendirmeye almamamızın sebebi incelenecek olan *Ruh Adam* romanına uygunluk göstermemeleridir.

OLAY ÖRGÜSÜNÜN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ruh Adam romanı iki farklı olay örgüsü üzerine kurgulanmıştır. Bunlardan ilki romanın hemen başında anlatılan Uygur masalına aitken diğeri asıl olay örgüsünü oluşturur. Eseri bir bütün halinde incelediğimizde, birbirinden tamamen farklı görünen bu iki olay örgüsünün temelde birbiri üzerine inşa edildiği anlaşılır. Çekirdek vaka olarak nitelendirebileceğimiz Uygur masalı, asıl olay örgüsünü şekillendirerek eserin sonunda başkişinin yaşantısının tamamını değerlendirmede ve yaşananları anlamlandırmada kullanılır.

Otuz bir bölümlük romanın ilk bölümünde yer alan Uygur masalındaki olay örgüsü, Kamlançu ülkesinde Yüzbaşı Burkay'ın, bir bahar mevsiminde Açığma-Kün adlı bir kıza âşık olması sonucunda yaşadığı sıkıntılar üzerine kurgulanmıştır. Yüzbaşı Burkay, sevdiği kıza kavuşabilmek için eşini, şeytana kurban eder. Eşi, şeytanın kendisini öldürdüğü esnada kocasına beddua eder. Bu bedduanın Tanrı tarafından kabul edilmesiyle Yüzbaşı Burkay, yalnız yaşadığı dönemde değil ruhu, kıyamete kadar dünyaya her dönüşünde ıstırap çeker. Yüzbaşı, sevdiği kıza kavuşmuş olsa da sürekli bunalımlar yaşar ve bir türlü mutlu olamaz. Masalda asıl vurgulanmak istenen nokta, ruhun tekrar dünyaya dönüşüdür. Çekirdek vakayı oluşturan Uygur masalı, bu yönüyle önem taşır. Çünkü asıl olay örgüsündeki Yüzbaşı Selim Pusat, aslında Yüzbaşı Burkay'ın tekrar dünyaya dönmüş halinden başkası değildir.

Romandaki asıl olay örgüsü, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından sonra Selim Pusat adlı bir yüzbaşının, Cumhuriyet rejimine bağlı olarak şekillendirilen yeni Türk ordusunu yetersiz bulması sonucunda ordudan ihraç edilmesi ve Güntülü'ye duyduğu aşkın kendisini nasıl tükettiği üzerinedir. İdealist bir yapıya sahip olan Selim Pusat, eski rejim taraftarı olduğu için vatan hainliğiyle suçlanır ve toplum tarafından dışlanır. Bütün bunları kendisine yediremeyen Selim Bey, içine kapanır ve dış dünya ile ilişkisini keser. Tüm yaşananlardan olumsuz bir şekilde etkilenen Ayşe Hanım, olumsuz yapısına rağmen kocası Selim Pusat'ı tekrar kazanmak için çabalar. Ancak o, Edebiyat öğretmeni olan Ayşe Hanım'ın bir öğrencisine âşık olarak onun çabalarını boşa çıkarır. Bu aşkın içerisinde çıkmazlara giren Pusat, romanın sonunda esrarengiz bir şekilde ortadan kaybolur.

KİŞİLER KADROSU

Kalabalık kişi kadrosuyla dikkat çeken *Ruh Adam* romanında, olay örgüsündeki işlevsellikleri yönüyle belirli karakter ve tipler öne çıkar. Bunlardan karakter özelliği taşıyan Selim Pusat'ken, tip olarak belirenler ise Ayşe Hanım, Güntülü, Yüzbaşı Şeref, Leylâ Mutlak, Kahraman/Işık kızlar, Yek ve diğer temsili tiplerdir.

Romandaki tip ve karakterin incelenmesine geçmeden önce eserde fantastik unsurların sıklıkla görüldüğünün altını çizmek gerekir. Gerçek dışı unsurların çokluğu, kişiler kadrosunu da etkiler. Bu etki, romanın başında anlatılan Uygur masalının neredeyse tamamında hissedilebilirken asıl vaka içerisinde çeşitli yerlerde kendini gösterir. Kişiler kadrosu bakımından örnek verecek olursak masal türüne bağlı olarak romanın birinci bölümündeki şahısların neredeyse tamamının gerçek dışı ya da olağanüstü özelliklere sahip olduğu görülür. Bunlardan bazıları şeytanlar, ejderler gibi hayalî tiplerdir. Ayrıca Açığma-Kün'ün güzelliği de normal bir insanda görülemeyecek şekilde tasvir edilir. Asıl vaka içerisindeki hayalî tiplerin yansımaları ise genellikle ilahî mahkemedeki tarihî-efsanevi tipler ve Yek'le belirginleşir.

Kişiler kadrosunu oluşturan karakterlerin teşkilinde yazarın hayatından izler bulmak da mümkündür: "*Ruh Adam*"ı 1972 yılında neşreden Atsız; altı yıl süren bu yargılama süreci sonunda Mustafa Kayabek ile beraber 15 ay hapse mahkûm edilir. (Özdemir 2007: 35-36) Nihal Atsız'ın Yüzbaşı Şeref'i ve Selim Pusatı çizerken bu olaydan etkilenmiş olması da muhtemeldir. 1944 yılında yargılandığı "İrkçılık-Turancılık" adı verilen davadaki savunmasında kullandığı "*Türkçüyüm, Türkçülük milliyetçiliktir. İrkçılık ve Turancılık da bunun şumulüne dahildir.*"(Sertkaya 1976: 55) ifadeleri de yazarın karakter yapısına ve fikri dünyasına ışık tutar. Yazarın bilgi birikimi ve ideolojik düşüncesinden yola çıkarak değerlendirmede bulunan Ali İhsan Kolcu, *Ruh Adam* romanındaki kişilerin işlevi ve önemine değinir: "*Atsız bu romanıyla okurunu Tanrıkut Mete zamanına sonra da oradan yirminci yüzyıla getirmektedir. Millî ve tarihsel hafıza yeni nesillerde devam etmektedir. Figürler, zaman ve zemin değişmekte fakat edebî ve ezeli olan devam etmektedir.*" (Kolcu 2008: 317) Yine benzer sebeple Vahit Türk de karakterizasyon sürecinde eser-yazar ilişkisinde yazarın önemine dikkat çeker: "*Atsız'ın kişiliği Ruh Adam'ın baş kahramanı olan Selim Pusat'ın kişiliğini büyük ölçüde etkilemiştir. Normal münasebetlerinde gayet sakin ve nazik olmasına rağmen, millî meseleler söz konusu olunca kesinlikle tavizsiz ve hatta kırıcı olduğu onu tanıyan herkesin ortak kanaatidir. Aynı durumu romanda Selim Pusat'ın karakterinde açıkça görebilmekteyiz.*" (Türk 1991: 4) Ayrıca Nihal Atsız'ın kimi yazılarında Selim Pusat ismini de kullandığı bilinmektedir.

Özetle yazar, kişiler kadrosuna şekil verirken gerek isteyerek gerek istemsiz biçimde hayatından kesitleri, roman kişileri aracılığıyla esere aktarmıştır.

1. KARAKTER VE TİPLERİN TESPİT VE TASNİFİ

Kişi kadrosu içerisinde birinin karakter olabilmesi için daha çok birey olarak öne çıkması, iç dünyasının değişken-karmaşık bir yapıya sahip olması ve genellikle bir arayış içerisinde bulunması gerekir. Romanın başkişisi olan Yüzbaşı Selim Pusat, başlarda daha çok tipik özellikler göstermesine rağmen genel anlamda romandaki en belirgin karakterdir. Olayların merkezinde bulunur. İlk ve son bölüm dışındaki tüm bölümlerde yazarın üzerinde durduğu kişidir. Ruh hâli derinlemesine incelenen Selim Pusat, büyük ölçüde karakter özelliği gösterir. İç dünyasında yaşadığı bunalımlar, çıkmazlara düşmesi, mutsuz ve karamsar yapısı eser boyunca devam eder. Roman içerisinde Selim Pusat'ı karakter hüviyetine sokan olay ve durumlara değinmek daha önce bahsedilen karakter çiziminin, yazar tarafından nasıl gerçekleştirildiğini aydınlatmak için gereklidir. Bu doğrultuda Selim Pusat irdelendiğinde, onun, bir arayış içerisinde olduğu fark edilir.

Mutsuz ve Bunalımlı Bir Karakter: Selim Pusat

Selim Pusat, her ne kadar idealist bir yapıya sahip olsa da hapse atıldıktan sonra dış dünyadan kopar. Ümitsizliği onu çaresizliğe iter. Hapishaneden çıktıktan sonra herhangi bir işte çalışmaktan kaçınır. Kısa süreliğine bir iş deneyimine girse de sağlık sorunları ve isteksizliği yüzünden meslekî hayatı pek uzun sürmez. Ayrıca her şeyden üstün tuttuğu askerliği adeta saplantıya dönüştürerek tüm yaşantısıyla ilişkilendirmesi, Selim Bey'i mutsuzluğa sürükler. Çünkü o, asla taviz vermediği düşünceleri nedeniyle mesleği olan askerlikten ihraç edilmiştir. Yeni rejimle beraber modern dünyaya göre yapılandırılan ordu ve yeni askerî sistem, Selim Pusat'ın düşündüğünden çok farklı ve yetersizdir. Vatansever bir yapıya sahip olan bu adam, Cumhuriyet rejimine karşı krallığı savunarak vatan haini muamelesi gördüğü için çevresinden nefret eder. *"İçinde azgın duyguların şahlandığını hissetti ve milyonlarca insana karşı tek başına dövüşmek için korkunç bir ihtiras duydu."*¹ (Atsız 2011: 41) Selim Pusat'taki bu nefret zamanla o kadar büyür ki onu, eşi Ayşe Hanım'dan bile soğutur: *"Artık bir evin içinde iki yabancı gibi idiler."* (s. 212). Hayatında sevgi ile yaklaştığı tek insan, oğlu Tosun'dur. Zaten eşiyile aynı evde yaşamalarının asıl sebebi de Tosun'a olan sevgilerinden başka bir şey değildir.

¹ Buradan sonra eserden yapılacak alıntılarda sadece sayfa numarası verilecektir.

İdeolojik tutumuna bağlı olarak “Atsız, Cumhuriyet dönemi ile birlikte “muasır medeniyete ulaşma” parolası ışığında “batı medeniyeti” dairesi içerisine girme arzusunun karşı çıkmaktadır.” (Sanlı 2010: 42) Bu doğrultuda incelendiğinde Selim Pusa’tı mutsuzluğa iten bir başka sebebin de toplum içerisindeki yozlaşma olduğu söylenebilir. Türk milliyetçisi olan Selim, gençlerin Avrupalı yaşama özenerek milli kültürlerinden uzaklaşmalarını hazmedemez. Çevresindeki yetişkin insanların düşünce yapılarını ve davranışlarını da Türk kültürüne aykırı bulur. İçinde bulunduğu toplumdaki hemen hemen herkesi ikiyüzlü ve özentili tipler olarak nitelendirir. Bu durum da onu, insanlardan tiksinti duyacak bir ruh haline sokar: “*Senin herkes dediğin kalabalık, içinde cahilleri, hainleri, budalaları bol bol barındıran kuru gürültüdür.*” (s. 157) Dolayısıyla Selim Bey, eşi dâhil olmak üzere iletişim kurduğu tüm insanlara alaycı ve aşağılayıcı bir şekilde yaklaşır: “*Selim her zaman, her yerde böyle konuşuyordu. Alay ediyordu.*” (s. 67) Yüzbaşı Selim Pusa’tın hayatında saygı duyduğu tek insan aynı suçlamadan ötürü beraber hapis yattığı, arkadaşı ve meslektaşı olan Yüzbaşı Şeref’tir. Ancak Şeref Bey, hapisten çıktıktan sonra yaşadıklarını kendisine yediremez ve artık yaşamının bir anlamı kalmadığını düşünerek intihar eder. İntiharından önce yazdığı not, bu durumu açıklamada manidardır: “*Tiyatro bitti. Beklemeye lüzum görmüyorum...*” (s. 65) Şeref Bey’in intiharı, Selim Pusa’tın içindeki yaşama arzusunun yerle bir eder. Yüzbaşı Selim için Şeref’ten kalan tek hatıra, bir fotoğrafıdır. Bazen arkadaşı Şeref’in mezarını ziyarete gitse de bu, onun için bir avuntudan öteye gitmez ve arkadaşının acısını tekrar tekrar içinde duymasına neden olur.

Yüzbaşı Selim Pusa’tın dikkati çeken bir başka yönü ise inançsız olmasıdır. Din ve dinî konulara karşı ilgisizdir. Neredeyse hayatındaki tüm değerleri askerlikle bağdaştıran Selim Pusa’t, belirtilen neden neticesinde dinî bir yaşantı tarzından uzak durur. İnançsız, insanları tevekküle sevk ederek huzura erdirebilecek bir işlevi olduğu düşünüldüğünde, Selim Pusa’tın mutsuz ve memnuniyetsiz bir kişiliğe bürünmesinde inançsız yapısının da etkili olduğu söylenebilir. Bir süreliğine de olsa çalıştığı iş yerinde, insanların tasavvuf hakkında konuşmaları ilgisini çeker. Eşinden bu konuyla ilgili kitaplar ister. Ancak bunarı okuyup anlamsız bulması, onu tekrar dinden uzaklaştırır.

Selim Pusa’tın içine kapanık bir kişi olmasının en büyük göstergelerinden biri de aşırı düzeyde içki içmesidir. Neredeyse her gece içip sarhoş olması, dış dünyayla olan ilişkisini kesmek istemesiyle açıklanabilir: “*Eskiden sık sık içki içer, içtiği zaman çok neşelenir, yanındakilerle şakalaşır. Şimdi daha çok içiyordu. Fakat aşırı derecede içmesine rağmen yüzü gülmüyor, aksine daha karanlık ve kederli bir hal alıyordu.*” (s. 63)

Sürekli odasına kapanıp tarih kitapları okuması, eski dönemde yapılan meydan savaşlarına alaka göstermesi Pusat'ı, içinde yaşadığı dönemden uzaklaştırır. İdeallerine uygun olan devlet biçimlerini ve savaş yöntemlerini sadece tarih kitaplarında bulması da mutsuzluğunun önemli bir parçasıdır.

Asıl vaka içerisinde romanın şekillenmesini sağlayan nokta, Selim Pusat'ın Güntülü'ye duyduğu aşkın beraberinde getirdiği ruhsal bunalımlardır. Zaten bu aşkın belirginleşmesiyle Selim Pusat'ın karakter olarak sivrilmesi eş zamanlı gerçekleşir. Güntülü, eşi Ayşe Hanım'ın öğrencilerinden biridir. Çalışkanlığı, zekiliği ve güzelliğiyle sınıftaki diğer arkadaşları arasında hemen fark edilir. Selim Pusat, Güntülü'nün güzelliğinden etkilenerek ona âşık olur. Yaşça kendisinden çok küçük olan bu kıza âşık olmaması gerektiğini düşünse de kendisini engelleyemez. Başlarda bu aşkın ahlakî olmadığını ve gerçekleşmeyeceğini düşünerek aşkını inkâr etmeye çalışsa da roman ilerledikçe âşık olduğunun farkına varır: *“Odada yürürken beyninde karanlık ve karışık bir dalgalanma olduğunu hissetti. Bu sıkıntılı duyguyu çözmeye çalışıyordu. Çözdü de...O mendebur Yek <<Kendinden yirmi beş yaş küçük bir kız seveceksin!>> demiş ve o zaman Yek'le alay eden Selim onun söylediği hale düşmüştü.”* (s. 205)

Uzun bir süre Güntülü'ye hislerini açma konusunda tereddütler yaşar. Daha sonra bir mektupla ona aşkını ilan eder. Ancak Güntülü'nün mektubu tekrar ona yollamasıyla yeni bir yıkım yaşar ve yaşama küser. Burada önemli olan nokta, yazarın Selim Pusat'ı karakter olarak çizerken Güntülü aşkının imkânsızlığını kullanmasıdır.

Selim Pusat'ı karakterleştiren bir başka husus da aslen kraliyet soyundan olan fakat yeni rejimle birlikte kimliğini saklamak için öğretmenlik yapan Leylâ Mutlak'a olan hisleridir. Tıpkı Güntülü gibi olağanüstü bir güzelliğe sahip olan Leylâ Mutlak'tan etkilense de prenses olması sebebiyle ona saygı ile yaklaşması gerektiğini düşünür. Selim Bey, belli bir süre aşk-saygı ikilemi arasında gidip gelir. Selim Pusat-Leylâ Mutlak aşkının gerçekleşmeyişinin sebebi Selim Bey'in Leylâ Mutlak'a bir prenses olarak görmesinden değildir. Asıl sebep Güntülü'ye karşı hislerinin, ilgi duyduğu Leylâ Mutlak'ınkine nazaran daha ağır basmasıdır. Ayrıca kraliyet taraftarı olan eski yüzbaşı, prensesi, idealleri doğrultusunda sembolleştirerek ona gerçek bir kraliçe gibi davranır. Aslında Leylâ Mutlak'ın beklentisi de bu yöndedir. Çünkü Mutlak, her ne kadar gerçekleşmeyeceğini bilse de kendisini, tahtın varisi olarak görür: *“Osmanlı Hanedanı'nın ananesinde tahta kadın geçemez diye bir husus yok. Tahta daima büyük evladın geçmesi nizamı var. Osmanlılar dışındaki Türk Hanedanlarında kaç kadın hükümdar gelmiştir. Osmanlı'larda da gelebilirdi. Gelmeysi bir tesadüf ve şeriatın zamanla ağır basması, devlet nizamının asliyetinden sapması yüzündendir.”* (s. 148).

Leylâ Mutlak, kişiler kadrosu içerisinde diğer tiplere göre Selim Pusat'ın ideallerini temsil ettiği yönüyle önemlidir. Zira yazar, Selim Pusat'ı karakterleştirirken Leylâ Mutlak'ın prenses kimliğini öne çıkarır. Osmanlı Devleti'yle birlikte ortadan kalkan kraliyet rejimine dair bir şeyler bulması, Selim Pusat'ın tekrar hayata dönmesi için bir ümit ışığıdır. Ayşe Hanım, kocasının olumlu yöndeki değişimini de mutlulukla karşılar: "*Ayşe, kocasının, genç kız da olsa, başka birisiyle böyle derinden ilgilenmesine seviniyordu.*" (s. 122) Roman boyunca sadece bu noktada Selim Pusat'ın mutluluğa yaklaştığını görürüz. Ancak bu mutluluk pek uzun sürmez, Güntülü'ye duyduğu aşkın ıstırapları içerisinde kaybolup gider.

Buraya kadar anlatılan olaylar, yazarın, Selim Pusat'ı karakter olarak çizirken kullandığı temel noktalarıdır. On dördüncü bölüme kadar değinilen tüm olumsuzluklar, Yüzbaşı Selim Pusat'ın ruh halindeki çalkantıları yansıtmış, bu da roman içerisinde psikolojik yönü ağır basan ve dolayısıyla karakter olarak beliren bir bireyin ortaya çıkmasını sağlamıştır. On dördüncü bölümden itibaren Selim Pusat'ın karakter özellikleri daha da netleşir ve ruhî yapısını çok daha derinden etkileyecek olaylar gerçekleşmeye başlar. Bu duruma temel teşkil eden nokta, Selim Pusat'ın asıl olay örgüsü içerisindeki doğüstü olaylarla karşılaşmaya başlamasıdır. Çünkü ilk on üç bölüme kadar yaşadığı bunalımlar, belli bir realite çerçevesinde gerçekleşir. Ancak fantastik unsurların roman içerisine girişiyle, Selim Pusat'ın ruh hali ve düşünce yapısı tam anlamıyla bir sarsıntı geçirir. Bu da ondaki karakter özelliklerinin belirginleşip zenginleşmesini sağlar.

Romandaki fantastik unsurlar, asıl olay örgüsü içerisinde Yek'in ortaya çıkışıyla başlar. Yek'in çirkin fiziği ve insanda oluşturduğu olumsuz intiba, Selim Pusat'ın düşüncelerine tesir eder ve onun karakterleşmesinde etkili olur:

"Selim bütün dikkatini karşısındaki adamın yüzüne yöneltmişti. Bu yüz, yıpranmış bir gencin yüzüne olduğu kadar, genç kalmış bir ihtiyarın yüzüne de benziyordu. Fakat şaşılacak kadar çirkin bir görünüşü vardı. İnsana istemeksizin tiksinti veriyordu. O kadar iğrençti ki Selim, bu çehreyi taşıyan adama, temasın vereceği büyük tikslenme dolayısıyla el kaldıramayacağını derhal anladı..." (s. 101-102).

Roman boyunca Yek'in, Selim Pusat'ı olumsuz olayların içerisine sürüklemesi, onun psikolojik sıkıntılar yaşamasında ciddi oranda pay sahibidir. Örneğin Yek'in, Prenses Leylâ Mutlak'ı rahatsız etmesi, Selim Pusat'a sürekli kötü haberler vermesi ve bunları rahatsız edici bir tavırla dile getirmesi, Yüzbaşı Selim'in depresif tavırlar sergilemesine neden olur. Zaten Yek'in doğüstü bir varlık olması da Selim Bey'i şaşkırtan ve zihnini bulandıran bir başka husustur.

İnançsız yapısıyla öne çıkan Yüzbaşı Selim Pusat'ın ilahî bir mahkemede yargılanması da altı çizilmesi gereken noktalardan biridir. Kutsal değerlere inanmayan birisinin kendisini bir anda böyle bir ortamın içinde bulması kuşkusuz o kişinin psikolojisini derinden etkileyecektir. Selim Bey'i bunalımlara iten ilahî yargılamanın bir başka yıkıcı etkisi de kusursuz olarak nitelendirdiği tarihî-efsanevî Türk komutanlarının ve krallarının Güntülü'ye duyduğu aşk konusunda onu suçlu bulmalarıdır. Zira yaşadığı dönemde kendisi ve arkadaşı Şeref Bey'in her şeyden üstte tuttuğu askerlik sevgisinin üstünde hiçbir sevgi yoktur. Romanda, Şeref Bey'in bu uğurda canına kıyması, askerliğin her şeyden daha üstün olduğunu göstermek için vurgulanır. Oysa Selim Pusat, bir kıza âşık olarak ona tüm sevgisini vermiş, dolayısıyla hem bir değer olarak gördüğü askerliğe hem de arkadaşı Şeref'e ihanet etmiştir. Zaten Selim Pusat, ilahî mahkeme karşısında bu suçla yargılanır. Sözü edilen yargılama boyunca yüzbaşının hayranlık duyduğu efsaneleşmiş Türk komutanlarınca suçlu bulunması onu, roman içerisinde karakter yapan etkenlerin başında gelir.

Son olarak Selim Pusat'ın mizacına değinmek de roman içerisinde karakter yapısını göstermede belirleyici olacaktır. Hapse girip çıkması dışında askerî disiplinin vermiş olduğu net ve değişmez tavırları mizacını olumsuz şekilde etkiler. Kendi doğruları dışındaki her şeyi yanlış bulması ve yeniliğe açık olmaması da bu sabit düşüncelerden kaynaklanır. Memnuniyetsiz yapısı ve insanlara aşağılayıcı yaklaşımı zamanla kişiliğinin bir parçası haline gelir. Yüzbaşı Selim Pusat'ın yaşadığı iç çatışmalar mizacının doğal yansımalarıdır. Kısaca farklı düşünce yapısı ve aykırı davranışları onun karakter olduğunun en belirgin göstergeleridir denebilir.

Aşk İzdırabı İçerisinde Karakterleşen Yüzbaşı Burkay

Yüzbaşı Burkay, ilk bölümde anlatılan Uygur masalının başkişisidir. Yüzbaşının ruh hali, Selim Pusat'ınki kadar derinlemesine verilmiş olmasa da karakter olarak Selim Pusat'la büyük ölçüde benzerlik gösterir. Yüzbaşı Burkay'ı karakterleştiren asıl olay Açığma-Kün'e olan aşkın ruhunda oluşturduğu sarsıntılardır. Burkay, aşkını bir saplantıya dönüştürerek Açığma-Kün'ü elde etmek için her yolu dener. Bu da beraberinde ıstıraplar ve olumsuzluklar getirir. Açığma-Kün'ün ortadan kaybolmasıyla bunalımlar yaşayan Yüzbaşı Burkay, ona tekrar kavuşmak için önce büyücü kadına, sonra Ejderler Kralına en sonunda da Şeytanlar Kralı Madar'a gider. Şeytan, eşini kendisine adak olarak vermesi sonucunda Açığma-Kün'e kavuşabileceğini söyler. Bu teklifi düşünmeden kabul eden Burkay, eşinin bedduasıyla kıyamete kadar lanetlenir. Düşüncesizce hareketleri ve iç dünyasındaki sarsıntılar, onu,

tip olmaktan çıkartarak karakterleştirir. Yüzbaşı Burkey'in ruhsal yapısını olumsuz yönde etkileyen bir başka etken de Açığma-Kün'ün, bir türlü onu sevdiğini söylememesidir. Masal içerisinde vurgulanan bu husus, yüzbaşının psikolojisini menfi yönde etkiler ve olumsuz bir kişilik geliştirmesine sebep olur: "Böylece aylar geçti. Yıllar geçti. Burkey sevgiden çılgına döndü. İzdırap ızdırap üstüne, keder keder üstüne çekti..." (s. 9) Diğer taraftan, Yüzbaşı Burkey'in mizacına değinilirse öncelikle, duygusal yapısı ve zayıf iradesi dikkat çeker. Yazar, Yüzbaşı Burkey'ı karakter olarak çizerken onun, bu yapısına bağlı olarak ortaya çıkan mutsuz ve karmaşık ruh halini kullanır.

Selim Pusat ve Yüzbaşı Burkey'ı olay örgüsü içerisinde işlevselliklerine göre değerlendirdiğimizde, her ikisi de roman içerisinde başkışı (birinci dereceden kahraman) olarak görünürler. Dolayısıyla bunlar, tematik güç olarak eserde yönlendirici etki yaparlar. Bununla birlikte, Yüzbaşı Selim Pusat ve Burkey'in, kişilik özellikleri bakımından çok yönlü olmaları, onları yuvarlak/çok boyutlu-derinliği olan kişiler olarak değerlendirmemizi sağlar. Bu iki kişinin karakterizasyon yönteminde yazar, hayal gözünden yararlanma (muhayyile) yöntemini kullanır. Zira romandaki doğüstü unsurların çokluğu ve her iki karakterin psikolojik yapısı, bu yönteme gayet uygundur. Karakterizasyon konusunda değinilecek son nokta ise muhayyileden faydalanma dışında dinamik karakter çizme yönteminin kullanılmış olmasıdır. Özellikle Selim Pusat'ın, romanın ilerleyen bölümlerinde karakter yapısının derinlemesine işlenmesi ve giderek belirginleşmesi bu yöntemin kullanıldığını gösterir.

1. TİPLERİN TESPİTİ, TASNİFİ VE GENEL ÖZELLİKLERİ

Ruh Adam romanındaki kişi kadrosuna bakıldığında tiplerin birbirleriyle yakından alakalı olduğu görülür. Kuşkusuz, bunda, asıl kurgu içerisindeki kişilerin, çekirdek vakadakeri temsil etmesi etkilidir. Hem Uygur masalındaki hem de asıl olay örgüsündeki tiplerin sınıflandırılması farklı şekilde yapılması gerekse de romandaki fonksiyonları neredeyse aynıdır. Bu benzerliğin daha iyi kavranabilmesi için tiplerin tespitiyle beraber özelliklerinin de belirtilmesi gerekir. Romanın kişiler kadrosunda yer alan tipler, türleri bakımından iki başlıkta toplanabilir: Sosyal ve temsilî tipler.

2.1.SOSYAL TİPLER

2.1.1. Asker Tipi

Asker Kimliğiyle Yüzbaşı Selim Pusat

Karakter olarak tespit edip değerlendirilen Yüzbaşı Selim Pusat'ın aynı zamanda tipik özellikler göstermesi, onun, bu yönüyle de incelenmesini gerektirir. Daha evvel vurgulandığı üzere Yüzbaşı Selim, askerliği dünyadaki en erdemli vazife olarak görür ve hayatına bu doğrultuda şekil vermeye çalışır. Cumhuriyet rejimini benimsemediği ortaya çıkana dek ideal asker tipini temsil eder. Ordu içerisinde rütbeli ve saygın bir kişidir. Askerî bilgi bakımından donanımlı olmakla beraber askerî disipline de sahiptir. İyi bir komutanın ne zaman nasıl davranması gerektiğini bilir ve hayatının her anında bunu uygulamaya çalışır: *"Bununla beraber o bir kurmaydı. Şaşırması uzun süremezdi. Bir darbe yiyen usta mübariz gibi derhal mukabil darbeyi savurdu..."*(s. 98).

Aşırı idealistliği ve sözünü kimseden esirgemeyişi, Selim Pusat'ı kişilik yapısı yönüyle sivrileştirerek tipleştirir. Ayrıca milliyetçi ve vatansever yapısı, onu tipleştiren bir başka noktadır. Çünkü bu iki kavram, toplumsal açıdan birçok insan tarafından kabul gören değerlerdir. Buna bağlı olarak Selim Pusat, bir yerde, ideolojik yönüyle toplumun geniş bir kesiminin temsilcisi gibidir. Bu da romanda yer alan bir kişinin en tipik özelliklerindedir.

Yüzbaşı Selim Pusat hakkında değinilmesi gereken bir başka husus ise idealize edilerek çizilmiş bir tip olmasıdır. Nihal Atsız'ın milliyetçi ve vatansever yapısına uygun olarak çizilen Selim Pusat, gerçek Türk askerinin taşıması gereken vasıfları bünyesinde barındıran bir tiptir. Ayrıca eser içerisinde hem efsaneleşmiş Türk komutan ve kralların kahramanlıklarını hem yakın tarihteki savaş başarılarını sıkça dile getirmesi hem de askerî bilgisi Selim Pusat'ın idealize edilmiş bir tip olduğunun işaretleridir. Bunların dışında içe kapanık bir kişiliğe sahip olması, onu, karakter olmaya daha yakın tutsa da karamsar tiplerin nasıllığına işaret etmesi yönüyle yüzbaşı psikolojik tipler içerisine girer.

Onur ve Askerlik Kavramlarının Temsili: Yüzbaşı Şeref

Yüzbaşı Şeref, romanın neredeyse tamamında ölü olmasına rağmen olay örgüsü içerisindeki en canlı tiptir. Tipik özelliklerine geçmeden önce belirtilmesi gereken bir nokta vardır ki o da Şeref Bey'in romanda, gerçek dünyada ve doğüstü olayların içerisinde var olmasıdır. O, Selim Pusat'ın hem vicdanî yönünü temsil eder hem de asker tipini yansıtır. Dolayısıyla Yüzbaşı Şeref, sosyal bir tip olmasının yanında temsilî bir tip özelliği de gösterir. Onun

sosyal bir tip olarak gözükmese, askeri yönüyle ilişkilendirilebilir. Asker tipi olarak Selim Pusat'la neredeyse aynı özellikleri taşır. Çünkü o da *"askerliği bir inanç olarak kabul etmiş canlı bir yüzbaşıydı."* (s. 159) İntihar eden yüzbaşının eser içerisinde genel olarak ölü görünmesi ve pek öne çıkmaması onun karakter olmasını engeller. Muhtemeldir ki Yüzbaşı Şeref intihar etmeseydi, o da Yüzbaşı Selim Pusat gibi benzer bunalımlar yaşayarak tip olmaktan çıkacak ve karakterleşecekti.

Yeni Rejimle Ortaya Çıkan Asker Tipi: Albay

Roman içerisinde, *"çatışmanın olabilmesi, vak'a zincirinin düğümlenmesi için birinci derecedeki kahramanlarla temsil edilen tematik gücün karşısında bir hasıma ihtiyaç vardır."* (Aktaş 2003: 138) Albay, romanda bu görevi yerine getiren kişidir. Çünkü o, Selim Pusat'ın dramının başladığı yerde bulunur. İsmi verilmeyen Albay, yüzbaşının askerî hayatının sonlanmasına ve hayata küsmesine neden olur. Yüzbaşı Selim Pusat'ın da bulunduğu askerî bir derste Selim Pusat'ın kullandığı *"Evet Albayım! Bu rejime yemin vermiş olduğum halde fikren kralcıyım"* (s.37) ifadesi onun, dünya görüşünün ortaya çıkmasına neden olur. Albayın aşırı tepki vermesiyle tartışma, hakaretleşmeye dönüşür ve Selim Pusat'ın askerlik vazifesinde sonunu hazırlar.

Albayın, Cumhuriyet rejimini temsil eden bir tip olduğunu vurgulamak gerekir. Yeni rejim içerisinde asker/komutan tipinin nasıl olması gerektiği Albay üzerinden anlatılır. Ancak bu, onu "hasım güç" olmaktan kurtarmaz. Çünkü Albay, romanın başkişisinin yaşadığı sıkıntıların sorumlusudur. Dolayısıyla o, belirtilen sebeplerden ötürü kişi kadrosu içerisinde hasım/karşı güç ve aynı zamanda kart karakterdir. Ruh halinin derinlemesine incelenmemiş olması da düz/flat bir karakter olduğunun göstergesidir.

2.1.2. Öğretmen Tipi

Yapıcı ve Olumlu Bir Kişilik: Ayşe Hanım

Edebiyat öğretmeni olan Ayşe Hanım, Yüzbaşı Selim Pusat'ın eşidir. Mesleğinde başarılı, öğrencileriyle iyi ilişkiler kuran bir tiptir. Eşinin hapse atılmasından sonra, dolaylı yoldan da olsa, o da cezalandırılır. Çalıştığı okuldan alınarak çok daha düşük bir ücretle bakanlık emrinde çalışmaya başlar: *"... eşini haksız yere ve keyfî olarak öğretmenlikten çıkarmışlardı."* (s.42,43) Eşinin hapisten çıkmasından sonra tekrar, asıl mesleği olan öğretmenliğe döner ve eski okulunda çalışmaya başlar. Ancak başta okulun baş muavini olmak üzere birçok öğretmenin ona bakışı pek de olumlu değildir. Çünkü kocasının yediği "vatan haini" damgasını bir nevi o da yemiştir. Bu haksız itham karşısında tarih öğretmeni Kadriye Kozanlı, cebir öğretmeni Rıza Beğ ve fizik öğretmeni Leman

Pınar ona destek olurlar. Ancak bu şahıslar, olay örgüsü içerisinde pek işlevsel değildir. Sadece Ayşe Hanım'ı ve Selim Pusat'ı belirginleştirmek için vardılar. Dolayısıyla bu öğretmenler, kişi kadrosu içerisinde yardımcı güç özelliği taşıyan daha çok figüratif unsurlardır.

Ayşe Hanım'ın roman içerisinde ideal bir eş tipi olduğu rahatlıkla fark edilir. Anadolu kadınının çilelerini yaşamış olması, çocuğuna bağlılığı ve eşine saygısı, Ayşe Hanım'ı tipleştirir. Tiplerin toplumun belirli kesimini temsil ettiği düşünüldüğünde onun, çalışan kadın tipi içerisinde öğretmen, Türk kültüründeki kadının yeri göz önüne alındığında ise ideal Türk kadını tipi özellikleri taşıdığı gözlemlenir.

Ayşe Hanım'ın olay örgüsü içerisindeki işlevselliği, Selim Pusat'ın kişisel özelliklerini tanıtmadır. Yazar, Yüzbaşı Selim Bey'i karakter yapan birçok düşünce ve ruhsal bunalımlarının sebeplerini, Ayşe Hanım'ın düşünceleri aracılığıyla aktarır:

“Ayşe, konuşmayı açtığıma pişmandı zaten hep böyle olurdu. Selim'i daldığı mezar sessizliğinden, yürek parçalayıcı hüzünden ayırmak veya sıyırmak için bir konuşma açar, fakat sonunda onun garip fikirleriyle muhayyilesi tırmalanarak ve bazen kalbi kırılarak pişmanlık duyar, üstelik Selim de biraz öncekinden daha ağır, daha ciddi, daha vahim bir ruh buhranına gömülerek sonsuz sessizliğine, sonsuz gezinmesine devam ederdi.” (s. 88).

Anlaşıldığı üzere Ayşe Hanım, Selim Pusat'ın tanıtılması ve karakterleşmesini sağlaması yönüyle roman içerisinde ara güç özelliği taşır. Ayrıca kocasının aşık olduğu kadınlar içerisinde en silik olanı da odur. *“Aklı, sadakati, sabrı, mesleğindeki ehliyeti ve analığı ile Selim'deki saygıyı uyanık tutan Ayşe ne Güntülü ne de Leylâ ile rekabet edebilecek güçtedir. Hem Leylâ ve hem de Güntülü'ye karşı yardımcılık fonksiyonunu yüklenir. Onun en fazla yaklaştığı karakter, ilâhi mahkemede Selim'i savunan tek kişi olarak dikkat çeken kayınvalidesidir.”* (<http://www.nazanbekiroglu.org/2000/01/02/ruh-adam-romani-uzerine-bir> -tahlil-denemesi) Dolayısıyla bu aşk üçgeni içerisindeki en zayıf halka, Ayşe Hanım'dır.

Asli Değerlerin Yansıması: Leylâ Mutlak

Asıl adı Leylâ Hanzade olan Leylâ Mutlak, tarih öğretmenidir. Ancak olay örgüsü içerisinde onun bu özelliğinden çok Osmanlı Devleti'nin son üyesi olması öne çıkar. Zaten öğretmen tipine ait özelliklerin pek detayına inilmemiş olması da dikkatten kaçmaz. Gerçek kimliğini saklamak için öğretmenlik yapar. Kendisini prenses olarak değerlendirmesi ve tahtın varisi olarak görmesi esasen Selim Pusat'ın kralcı rejim taraftarı olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Yazar, Leylâ Mutlak – Selim Pusat bağlantısını, sıradan bir kişinin asil soydan birisine nasıl davranması gerektiğini göstermek için kullanmıştır.

Leylâ Mutlak, Selim Pusa'tın yaşadığı aşk bunalımlarında da kendini gösterir. Yüzbaşı, belirli bir süre de olsa Güntülü ile Leylâ Mutlak aşkı arasında gidip gelir. Ancak Leylâ Mutlak'ın gerçekte bir prenses oluşu onu, bu konuda rahatsız eder. Çünkü kraliyet soyundan birinin asil olmayan sıradan bir askerle aşk yaşamasını uygun bulmaz. Bu durumu fark eden Leylâ Mutlak, Selim Pusa'tın Güntülü'ye olan aşkını engellemek için kendisine âşık olmasının bir sakıncası olmadığını belirtir: *“Leylâ gözlerini Pusa'ta dikerek birkaç saniye baktı. Sonra kendisini dayanılmaz derecede güzelleştiren gülümseyişiyle: -Müsaade ediyorum. Beni sevebilirsiniz! dedi.”* (s. 203).

Romanda Leylâ Mutlak'ın asil, güzel ve varlıklı olması, onu öğretmen tipinin yanında prenses tipine de uygun bir hale getirir. Selim Pusa'tın Leylâ Mutlak'a ilgi duyması ile prenses, olay örgüsü içerisinde yüzbaşının karakterleşmesinde önemli etkiye sahiptir. Bu yönüyle kişiler kadrosu içerisinde Leylâ Mutlak, norm karakter (ara güç) özelliği taşır.

2.1.3. Öğrenci Tipi

İdealize Edilmiş Tipler: Kahraman/Işık Kızlar

Öğrenci tipi içerisinde üç kişi öne çıkar. Bunlar Yüzbaşı Selim Pusa'tın kahraman/ışık kızlar olarak nitelendirdiği Güntülü, Aydolü ve Nurkan'dır. Her üçünün de derslerinde başarılı olması, öğretmenlerine karşı saygıları ve olumlu yapıları onları tipleştiren belli başlı özelliklerdir. Bu kızların olay örgüsünde asil işlevsellik kazanmaları Selim Pusa'tla tanışmalarıyla ortaya çıkar. Hemen herkese olduğu gibi bu üç kıza da alaycı bir şekilde yaklaşan Selim Pusa't, eşinin bu öğrencileri sıkça övmesi nedeniyle onlara “kahraman” ismini takar. Ancak zaman geçtikçe bu kızları tanır ve biraz da eşinin üzülmeye sebebiyle, alaycı bir tutumla onlara yakıştırdığı kahraman sıfatını, isimlerinde geçen “gün, ay ve nur” kelimeleriyle ilişkili olduğundan ışığa dönüştürür. Eserde güzellikleri özellikle vurgulanan bu kızlar, yapıcı kişilikleriyle Selim Bey'i az da olsa etkilemeyi başarır. Işık kızlar içerisinde Güntülü, diğerlerine nazaran güzelliği ve zekâsıyla daha da öne çıkarak Selim Bey'i etkiler. Bu etki zamanla aşka dönüşür. Ancak bu durum, Selim Pusa'tın meçhul sonunun hazırlayıcısı olur. Bu aşkın yanlışlığını bilse de Güntülü, yüzbaşında bir saplantıya dönüşür: *“Nereye baksın Güntülü'nün gözlerini görüyor, onu çok iyi tanıdığını biliyor, fakat kim olduğunu bulup çıkaramıyordu. İçinde yüzyıllar önceki bir zamanın duygusu vardı. Deliriyor mu idi?”* (s. 161).

İyi niyetli yapılarıyla öne çıkan Kahraman/Işık kızlar, Selim Bey'in mutsuzluğunu biraz olsun azaltabilmek için okuldaki mezuniyet törenlerinde

askerî bir yürüyüş bile yaparlar. Ne var ki bu da kâr etmez. Her şey de olduğu gibi Selim Pusat, bunda da kusur bulur:

“Geçit resmini nasıl buldunuz efendim?

Pusat buna en sert tavırla cevap verdi:

Siz olmasaydınız belki daha güzel olacaktı.

Kalabalıkta başkalarının da işittiği bu sert edalı sözler üzerine Ayşe çıkıştı:

-Kızıma neden böyle söylüyorsun Selim? Ne yanlışı vardı sanki? Ben hiçbir eksikliğini görmedim...

Selim Ayşe’ye döndü:

-Daha ne yapacaktı? Manga başında olduğu halde selâm sahasına girince başını sağa çevirdi...” (s. 193).

Bu yürüyüşün önemi ise önceden şüpheleri olan Ayşe Hanım’ın, eşinin Güntülü’ye olan ilgisini fark etmesidir. Çünkü yürüyüş öncesinde, yürüyüş esnasında ve sonrasında Selim Pusat’ın gözü sürekli Güntülü üzerindedir. Törenden sonra yaptığı eleştiriler de hep ona yöneliktir. Dolayısıyla Ayşe Hanım, eşinin kendisine karşı ilgisizliğinin vermiş olduğu üzüntünün yanında bir de bu aşkın neden olduğu yıkımla derinden yaralanır.

Özetle Kahraman/Işık kızlar olarak adlandırılan Güntülü, Aydolü ve Nurkan, yapıcı kişilikleri ve ideal öğrenci özellikleriyle roman içerisinde tipeşirler. Ayrıca Aydolü ve Nurkan, Selim Pusat’ın Güntülü’ye karşı hislerinin olgunlaşmasındaki etkileriyle norm karakter özelliği gösterirler.

Sosyal ve Psîşik Özellikleriyle Ülker, Beyhan, Emine

Romanda asıl olay örgüsü dışında kalan Ülker, Beyhan ve Emine, son bölümde adları geçen kız öğrencilerdir. Bir okul bahçesinde üç öğrenci arasında geçen konuşmayla bu bölüm şekillenir. Bu öğrencilerden, sınıfa sene başında katılmış olan Ülker, sessiz, içe kapanık ve psîşik özellikleriyle öne çıkar. Sınıf içerisinde arkadaş ilişkileri zayıf olan Ülker’i aralarına katmaya çalışmaları Beyhan ve Emine’nin yapıcı kimliklerini gösterir. Öğrenci-arkadaş ilişkisinin nasıllığını göstermeleri açısından bu iki kız, ideal öğrenci ve arkadaş tipine uygunluk gösterir.

Ülker’in işlevselliği diğer kızlardan çok daha farklıdır. O, romanın ilk bölümünde anlatılan Uygur masalında Yüzbaşı Burkay’ın ölümünden sonra ruhunun bir çam ağacı altına gelip *“İzdirap çekiyorum; sen de beni seviyor musun?”* (s. 298) sözlerini yine bir çam ağacı altında duyar. Ayrıca Ülker’in, soyunun Kamlançu’ya dayandığını, atalarının Burkay isimli biri olduğunu

söylemesi de masalın sonucunda Burkey'in lanetinin devam ettiğini göstermesi yönüyle anlamlıdır. Bu yönleriyle Emine, Beyhan ve Ülker, ilk bölümde yer alan Uygur masalına bağlı olarak ortaya çıkan ara güçlerdir.

2.2. TEMSİLİ TİPLER

2.2.1.Şeytan Tipi

Kötülüğün Temsili: Yek ve Diğer Şeytanlar

Temsilî tipler içerisinde en belirgin olanıdır. İlk olarak asıl olay örgüsü içerisinde kendisini gösteren Yek, doğüstü özellikler taşımasıyla romandaki gerçek-metafizik ilişkinin ortaya çıkışında etkili olur. Yek'i temsilî tip yapan özellikler, genel anlamıyla doğüstü nitelikler taşımasıdır. Romanın birçok yerinde Selim Pusat'ın karşısına farklı kimliklerle çıkarak yüzbaşını şaşırtır ve olumsuz şekilde etkiler. Asıl kimliği dışında Osman Fişer, Doktor Selim Key olarak da romanda yer alır. Selim Pusat'a Osman Fişer olarak görüldüğü esnada sarf ettiği "*şeytan ırkımdanım*" (s. 129) ifadesiyle Yek'in asıl kimliğini öğreniriz. Bu ifade ve ilahî mahkemede görünmesi onun temsilî bir tip olarak değerlendirilmesine imkân verir.

Hainliğin ve kötülüğün sembolü olan şeytanı temsil eden Yek, bu yönüyle kişi kadrosu içerisindeki diğer hasım güçtür. Yüzbaşı Selim Pusat'ı yavaş yavaş tüketen olaylarda dolaylı ya da direkt olarak hep o vardır. Ayrıca Selim Pusat dışında Leylâ Mutlak'ı da rahatsız etmesi işlevselliği yönüyle Yek'in hasım güç olduğunun ve olumsuz yapısının bir diğer göstergesidir.

Kilimbi, Madar ve Naranta, romanın ilk bölümünde yer alan Uygur masalındaki şeytanlardır. Gerçek dışı olmaları ve Yüzbaşı Burkey'in lanetlenmesine sebep olmalarıyla temsilî tip özelliği kazanırlar. Adı geçen her üç şeytanı tip yapan unsur, Yüzbaşı Burkey'ı yönlendirmeleriyle felakete sürüklemeleridir: "*Evedişini Naranta'ya adak verdi. Naranta, onu öldürüp yedi. Kadın ölürken ellerini göğe kaldırıp beddua etti: <<Burkey! İyiliğe kemlik ettin. Tanrı seni bedbaht etsin. Kıyamete kadar, dünyaya her gelişinde ruhun ızdırıp içinde çalkalansın!>> dedi. Tanrı bu dileği kabul etti.*" (s. 8)

Kısaca kötülüğün sembolü olan şeytanlar, Yüzbaşı Burkey'in ebediyen mutsuzluğa mahkûm oluşundaki etkileriyle hasım güç özelliği kazanarak kişiler kadrosu içerisinde tiplerirler.

2.2.2. Ruh-Ölü Tipi

Gerçek ve Doğaüstü Arasında Sıkışan Bir Tip: Yüzbaşı Şeref

Yüzbaşı Şeref'i temsilî tip yapan temel özellikler Selim Pusa'tın yargılandığı ilahî mahkemede bulunması ve normalde ölü iken romanın birçok yerinde canlı olarak görülmesidir. Yüzbaşı Şeref'in sadece Selim Pusa'ta görünmesi başlarda bir halüsinasyon olduğunu düşündürür. Ancak, kanayan kalbinden sızan kanları Ayşe Hanım'ın da görmesi Yüzbaşı Şeref'i hayal ürünü olmaktan çıkartarak tipleştirir: "*Ayşe kapının tokmağını gösteriyordu: -Bu kadar çok kan nedir?- Kan mı? Selim, geceyi ve Şeref'in kanayan kalbini hatırladı.*" (s. 210)

Yüzbaşı Şeref'in olay örgüsündeki fonksiyonu, Selim Pusa-Güntülü aşkının yanlışlığını vurgulamaktır. Roman içerisinde birçok kez Selim Pusa'ta görünerek Güntülü'ye âşık olmaması gerektiğini söyler: "*Pusa! Kendine gel. İradeni takın. Aklını kullan.*" (s. 209) Tüm telkinlerine rağmen Selim Bey'in bu aşk konusunda fikrini değiştiremez ve Güntülü aşkının altında ezilir: "*- Bu ızdırıp vaktiyle beraber çektiğimiz ızdıraptan daha mı büyük? Rütbemizden olduk Askerliğimizden uzaklaştırıldık. İftiraya uğradık. Bunların yanında sevginin sözü mü olur?"* (s. 208) Selim Bey'in Güntülü'yü askerliğe değişmesi üzerine Şeref Bey, Selim Pusa'tı terk eder. Ancak bu terk ediş semboliktir. Adıyla bağlantılı olarak Selim Pusa'tın şerefini temsil eden Yüzbaşı Şeref, Güntülü aşkına yenik düşmesi sonucunda önce Selim Bey'in evindeki fotoğrafından çıkar ardından da mezarını terk eder. "*Hüzünle söylenen bu sözlerden sonra daha büyük bir hüznle sözlerini tamamladı: - Allaha ısmarladık.*" (s. 209) Aslında burada anlatılmak istenen, Yüzbaşı Selim Pusa'tın her şeyden daha kıymetli gördüğü askerliği bir kıza değişmesiyle şerefini kaybedişidir.

2.2.3. Tarihî-Efsanevî Tipler

H.Nihal Atsız'ın kimi eserlerinde de görülen tarihî kişilikler *Ruh Adam'* da da dikkati çeker. Örneğin *Bozkurtların Ölümü'*nde yer alanlar "Tulu Han" ve "Kür Şad"dır. "*Kür Şad bir Türk'ün nasıl olması gerektiğini Tulu Han ise nasıl olmaması gerektiğini simgeler.*" (Özdemir 2007: 76) *Ruh Adam* romanındaki tarihî-efsanevî kişiliklerse Yüzbaşı Selim Pusa'tın Güntülü'ye olan aşkından ötürü yargılandığı ilahî mahkemelerde kendilerini gösterir. Sırasıyla Alp Er Tunga, Atila, İstemi Kağan, Alp Arslan, Temüçin Cengiz Kaan, Aksak Temir, Çiçi Yabgu, Kültegin, Çağrı Beğ, Oruç Reis, İlahî Işık (heybetli ses) huzurunda, Selim Pusa'tın bir asker olarak yanlış yaptığını, askerliğe ihanet ettiğini, kazandıkları savaşlardaki komutan ve askerleri örnek göstererek cezalandırılması gerektiğini söylerler:

“Ben Gök Türkler’in büyük kağanı İstemi Kağan’ım! dedi. İran’ı ve Batı Roma’yı yenerken buyruğumda o zamana kadar görülmemiş büyük ordular, bu ordularda binlerce yüzbaşı vardı. Bu yüzbaşılardan bir tekinin evdeşi üzerine kız sevdiği görülmedi: Birden fazla kadımla evlenmek türemizce ancak kağanlarla yüce kişilerin hakkıydı. Selim Pusat bunca yüzyıllık yasayı bozdu. Yasayı bozmak en büyük suçtur.

(...)

Ben Alp Arslan! Dedi. Malazgird’i kazanırken canlarını dişlerine takmış olan yüzbaşılardan bir tekinin beyninde sevilen bir kızın izleri bulunsaydı, o yüzbaşı ağırların ağırı görevini yapamaz, belki de bu yüzden savaş kazanılamazdı (...) Öyleyse suçludur.” (s. 263).

Adı geçen kağan ve komutanlardan sonra İlahî Işık’ın (Heybetli Ses) huzuruna, Osmanlı Devleti’nin padişahları ve komutanları çıkar. Yıldırım Bayazıt, Yavuz, Uluğ Beğ, İkinci Murad, Fatih ve Babur da suskunluklarıyla yüzbaşısı suçlu bulurlar. Bu da Selim Pusat’ta büyük bir yıkıma sebep olur: *“Uğurlarında mesleğinden olduğu hayatımı zehire çevirdiği kırallardan bir teki bile kendisini haklı bulmuyordu.İçi üzüntüyle doldu. Ölmek istedi. Beyni zonkluyor, bir şey işitmiyordu...”* (s. 265)

Ancak ilahî mahkemede her şey Selim Pusat’ın aleyhine gitmez. Tam bu nokta da öne çıkan şahıs Yüzbaşı Kubudak’tır. Yüzbaşı Kubudak, ilahî mahkemede kendini haklı çıkartmak için savaşın yenmek zorunda olduğu tarihî bir kişiliktir. Benzer kaderleri paylaşmaları bakımından savaşın kazanan, ilahî huzurda suçlarından arınacaktır. Bu, ona İlahî Işık (heybetli ses) tarafından verilen son bir şanstır: *“Selim Pusat! Haklı olan, suçsuz olan güçlü olur. Suçlu olup olmadığının ortaya çıkması için seçme bir bahadırla vuruşacaksın.”* (s. 271).

Tüm saydığımız Türk padişah, kağan ve komutanlarının hem mevkileri hem de tarihteki askerî başarıları, onların ortak özelliklerini yansıtır. Dolayısıyla bu tarihî-efsanevî karakterler, kişi kadrosu içerisinde tiptirler. Ancak gerçekliklerinin olmaması, onlara temsilî tip hüviyeti kazandırır.

2.2.4. Dinî Tip

Maneviyat ve Tanrının Temsili: İlahî Işık/Heybetli Ses

Roman içerisinde en dikkati çeken ve büyük öneme sahip olan tiplerden birisi de İlahî Işık/Heybetli Ses’tir. Selim Pusat’ın ilahî mahkemede yargılanması esnasında İlahî Işık/Heybetli Ses’in varlığından haberdar oluruz. Tanrı hüviyetinde olan, İlahî Işık, eski çağlarda yaşamış peygamberleri, Türk komutanlarını ve padişahlarını ilahî mahkemeye çağırır ve Selim Pusat’ın yargılanmasında onların fikirlerini alır:

“Işıktaki sestem buyruk geldi:

Geçmiş zamanın perdesi açılınsın!...

Cebrail hızla ilerleyerek kimsenin görmediği bir perdeyi açtı ve bakanlar dehşet içinde o gündün on binlerce yıl önceki zamanı ve o zamanın insanlarını gördüler.

(...)

Işıktaki ses buyurdu:

Gelecek zamanın perdeleri açılınsın!...

Cebrail’in açtığı perdenin arkasında ötekilerden binlerce, yüz binlerce defa büyük bir alan ve o alanda rakamları sayılamayacak kadar çok insan vardı.

(...)

Işıktaki ses duyuldu:

-Bugüne soruyorum: Selim Pusat’a ne lâzım?

Milyarların bir ağızdan çıkan korkunç sesi gürleyerek cevap verdi:

-Adalet!...”(s. 266-267).

Her ne kadar Cebrail’in ismi geçse de buradaki din anlayışı, İslamiyet’tekiyle bire bir örtüşmez. Nihal Atsız’ın ideolojik yapısına bağlı olarak eserdeki dinî ortamı İslamiyet ve Gök Tanrı inancının karışımı olarak değerlendirmek daha sağlıklı olacaktır. Roman içerisinde anlatılan Tanrıcut Mete’nin hikâyesi de Gök Tanrı inancının varlığına işaret eder. Kişiler kadrosu içerisinde İlahî Işık’ı temsilî tip yapan temel özellikler ışık olarak kendini göstermesi, geçmişe-geleceğe hâkim olması ve Selim Pusat’a son bir şans vererek merhametini göstermesidir.

2. DEKORATİF/FİGÜRATİF UNSURLAR

Kişiler kadrosu içerisinde incelediğimiz tip ve karakterler dışında kalan tüm şahıslar, roman içerisinde dekoratif/figüratif unsurlardır. Yüzbaşı Selim Pusat ve Albayın tartışması esnasında derste bulunan askerler, askeriyedeki komutanlar, Ayşe Hanım’ın okuldan öğretmen arkadaşları, Selim Pusat’ı muayeneye gelen doktor arkadaşı, mesai arkadaşları, ilahî mahkemede görünen Pusat’ın yakınları ve diğer kişiler dekoratif/figüratif unsurlara örnek olarak gösterilebilir. Bu kişiler, olay örgüsü içerisinde pek işlevsel değildirler. Daha çok Selim Pusat’ın ruhsal değişimini gerçekleştirerek karakterleşmesinde yardımcı güçlere yön vermeleriyle ve olayların neden-sonuç bağlamında açıklanmasında kısmen faaldirler. Uygur masalındaki figüratif unsurlar ise Yüzbaşı Burkay’ın Açığma-Kün’e duyduğu aşk nedeniyle yataklara düşmesiyle ortaya çıkar. Karısının onu iyileştirmek için çağırdığı okuyucular, bakıcılar,

kamlar, baksılar ve Açığma-Kün'ü aramaya çıkan askerler Uygur masalındaki dekoratif unsurlardır.

KİŞİ KADROSUNDAKİ ŞAHISLARIN PARALELLİKLERİ

Kişi kadrosu doğrultusunda yapılan değerlendirmede hem asıl vakadaki hem de Uygur masalındaki kişilerin, olay örgüsündeki fonksiyonellikleri yönüyle -tabloda da görüldüğü üzere- büyük oranda paralellik gösterdiği anlaşılır.

	Asıl Olay Örgüsündeki Kişiler	Uygur Masalındaki Kişiler
Başkişi/Tematik Güç I. Dereceden Kahraman Esas Kişiler	Yüzbaşı Selim Pusat	Yüzbaşı Burkey
Hasım/Karşı Güç Kart Karakter	Albay, Yek	Şeytanlar, Büyücü Kadın
Norm Karakterler Yardımcı Güçler Yan Kişiler	Işık/Kahraman Kızlar, Ayşe Hanım, Yüzbaşı Şeref, İlahî Işık/Heybetli Ses, Leylâ Mutlak, Yüzbaşı Kubudak	Açığma-Kün, Yüzbaşı Burkey'in Eşi
Dekoratif/Figüratif Unsurlar	Öğretmenler, Doktor Cezmi, Selim Pusat'ın Yakınları ve İş Arkadaşları, İlahî Mahkemedeki Bazı Kişilikler, Askeri Okuldaki Öğrenciler ve Komutanlar	Okuyucular, Kamlar, Baksılar, Askerler ve Çevresel Unsurlar

Yukarıdaki tablo vasıtasıyla yazarın eserdeki kişileri oluştururken hangi yöntemlerden faydalandığı da anlaşılır. Hem asıl vakada hem de Uygur masalındaki şahısların cinsiyet, meslek tipik özelliklerinin yanı sıra inançlarının da benzerlik gösterdiği dikkatten kaçmaz. Tüm bunlar göz önüne alındığında

kişi kadrosu içerisinde yer alan şahısların -birkaç istisna dışında-² üstlendikleri roller ve fonksiyonellikleri daha da belirginleşir.

SONUÇ

Muhtevası ve kurgulanışı yönüyle çağdaş Türk romanlarından farklı bir yapıya sahip olan *Ruh Adam*, kişi kadrosu bakımından da İslamiyet öncesi ve yeni Türk edebiyatının bir mozaiği hüviyetindedir. Romanda hem tarihî-efsanevî kişiliklerin hem de çağdaş Türk toplumundan tiplerin yer alması, bu durumu örneklendirebilir niteliktedir.

Fantastik öğeleri mistik ve gerçekçi bir yapı içerisinde işleyen Peyami Safa ve Ahmet Hamdi Tanpınar'ın romanlarının kurgusal yapısı, Nihal Atsız'ın *Ruh Adam* romanında da kısmen görünür. Ancak eser, içeriği, işleniş tarzı ve konumuza bağlı olarak kişiler kadrosundaki şahısların türleriyle bu iki yazarın romanlarından farklılık gösterir. Romanın başında yer alan Uygur masalı ve asıl olay örgüsünün bununla bağlantısı, eserin özgünleşerek farklılık kazanmasını sağlamıştır. Bu durum, edebiyatımızda fantastik romanın bir kazanımı olarak değerlendirilebilir.

Romanda, Selim Pusa'tın yaşadığı bunalımların etkisiyle tipten uzaklaşarak karakterleşmesi başarıyla işlenmiştir. Üstelik yazar, bunu yaparken yaşananları tek boyutlu anlatmamış; aksine karakterizasyon sürecinde, hem tarihî unsurları hem aşkı hem de vicdanî öğeleri bir arada kullanmıştır. Bu da doğal olarak karakterin derinlik kazanarak belirginleşmesini sağlamıştır. Ayrıca *Ruh Adam*, Türk edebiyatı içerisinde karakter çiziminde tiplerin nasıl kullanıldığını gösteren güzel örneklerden biridir. Tematik olarak aşkın tezahürlerinin ve tiplerin, karakter(ler) üzerindeki etkilerinin açıkça görülmesi de romanda özellikle öne çıkartılmıştır. Zira *Ruh Adam*, Selim Pusa'tın, yaşadığı aşk çıkmazları sonucunda değerlerinden uzaklaşarak tükenişinin romanıdır.

Özetle Nihal Atsız, *Ruh Adam* romanında Türk kültürünün ve edebiyatının zengin birikimini, modern romanın yapısına uygun bir şekilde kullanmıştır. Bu da tipleri çeşitlendirip karakterlerin ruhsal yapısına derinlik kazandırmış ve eserin içerisinde belirgin bir şekilde yer etmelerini sağlamıştır. ©

² Ülker, Beyhan ve Emine isimli öğrencilerin tablo içerisinde belirtilmemelerinin sebebi ne asıl olay örgüsünde ne de Uygur masalında direkt olarak yer etmemeleridir.

KAYNAKLAR

- AKKUŞ, Metin (1995), *Nefî Divanında Tipler ve Karakterler*, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- AKTAŞ, Şerif (2003), *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*, Ankara, Akçağ Yayınları.
- ATSIZ, Nihal (2011), *Ruh Adam*, İstanbul, Ötüken Neşriyat.
- BEKİROĞLU, Nazan (2000), *Ruh Adam Romanı Üzerine Bir Tahlil Denemesi*, <http://www.nazanbekiroglu.org/2000/01/02/ruh-adam-romani-uzerine-bir-tahlil-denemesi>, (SGT: 12.05.2012).
- BELGE, Murat (1994), "Çeşitli Açılardan Roman Kişisi", *Edebiyat Üstüne Yazılar*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- BOURNEUR, Roland ve QUELLET, Real (1982), *Roman Dünyası ve İncelenmesi*, (Çev. Hüseyin Gümüş), Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÇETİN, Nurullah (2009), *Roman Çözümleme Yöntemi*, Ankara, Öncü Kitap.
- ÇİFTLİKÇİ, Ramazan (2000), "Türk Romanında Tip ve Karakter Problemi", *Yedi İklim*, CXXIII, İstanbul, s. 42-52.
- ERGİN, Seçkin (1993), *Amerikan Romanı -1900-1950-*, İzmir, Ege Üniversitesi Yayınları.
- FORSTER, E. Morgan (1982), *Roman Sanatı*, (çev. Ünal Aytür), İstanbul, Adam Yayınları.
- HARWEY, W. John (2004), "Romanda Sosyal Ortam", *Roman Teorisi*, (der. Philip Stevick), (çev. Sevim Kantarcıoğlu), Ankara, Akçağ Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet (2007), *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3 -Tip Tahlilleri-*, İstanbul, Dergâh Yayınları.
- KARATAŞ, Turan (2011), *Edebiyat Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, Sütun Yayınları.
- KOLCU, A. İhsan (2008), *Cumhuriyet Edebiyatı Hikâye ve Roman*, Erzurum, Salkım Söğüt Yayınevi.
- MORAN, Berna (1983), *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- ÖZDEMİR, Cihan (2007), *Atsız Bey, Hüseyin Nihal Atsız'ın Hayatı, Fikirleri ve Romanları Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul, Ötüken Yayınları.

- ÖZPAY, Ahmet (2004), *Kemal Bilbaşar'ın Romancılığı*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- PARLA, Jale (2008), *Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri*, İstanbul, İletişim Yayınları.
- POSPELOV, Gennadiy (2005), *Edebiyat Bilimi*, (çev. Yılmaz Onay), İstanbul, Evrensel Basım Yayın.
- TEKİN, Mehmet (2008), *Roman Sanatı -Romanın Unsurları I-*, İstanbul, Ötüken Neşriyat.
- SANLI, F. Salim (2010), *Türkçülük Akımında Din Olgusu Üzerine Aykırı Bir Yaklaşım: Hüseyin Nihal Atsız ve Fikirleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- SERTKAYA, F. Osman (1976), "Hüseyin Nihal Atsız, Hayatı ve Eserleri" *Atsız Armağanı*, İstanbul, Ötüken Neşriyat.
- TÜRK, Vahit (1991), "Ruh Adam Romanı Üzerine Bir İnceleme", *Nilüfer*, III, Elazığ, s. 4-10.
- WELLEK, René ve WARREN, Austin (2011), *Edebiyat Teorisi*, (çev. Ö. Faruk Huyugüzel), İstanbul, Dergâh Yayınları.